

КОНСТРУЮВАННЯ ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ (АДАПТАЦІЙНИЙ ЦИКЛ)

Коршевнюк Тетяна Валеріївна

кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник, старший науковий співробітник, Інститут педагогіки НАПН України,
korshik@meta.ua

На основі проведеного аналізу нормативно-законодавчих документів в галузі повної загальної середньої освіти, вітчизняної й зарубіжної фахової літератури і власного досвіду формування змісту шкільної природничої освіти, нами розроблено проєкт модельної навчальної програми інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» для адаптаційного циклу базової середньої освіти (5-6 класи) [2].

Мета вивчення розробленого курсу «Пізнаємо природу» узгоджується з метою природничої освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти [1] і полягає у всебічному розвитку, навчанні та вихованні учнів, виявленні їхніх обдарувань, розвитку талантів і здібностей, формуванні відчуття відповідальності за збереження природи, етичного і бережливого ставлення до природи, здоров'я власного та інших, розвитку компетентностей, необхідних для соціалізації та громадянської активності, свідомого життєвого вибору й самореалізації. Завдання курсу: формувати системні знання про навколишній світ відповідно до віку і здібностей учнів; навчити здобувати і застосовувати набуті знання й досвід; розвивати естетичні почуття, навички самоорганізації, самооцінювання, уміння навчального співробітництва; відповідальне ставлення до збереження природи і власного здоров'я.

Детермінантами конструювання змісту виступають чотири групи обов'язкових результатів навчання, визначені Державним стандартом базової середньої освіти, а саме: 1) пізнання світу природи засобами наукового дослідження; 2) опрацювання, систематизація й представлення інформації природничого змісту; 3) усвідомлення закономірностей природи, ролі природничих наук і техніки в житті людини; відповідальна поведінка для сталого розвитку; 4) розвиток наукового мислення, набуття досвіду розв'язання проблем природничого змісту (індивідуально та у співпраці) [1].

Конструювання структури і змісту курсу «Пізнаємо природу» здійснено на засадах системного, діяльнісного, дослідницького, особистісно зорієнтованого, компетентнісного підходів. Використання системного підходу забезпечує пізнання цілісності природи, розуміння її як середовища життя людини, взаємозв'язки між ними, відповідальність людини за свої дії в довкіллі. Джерелами діяльнісного змісту курсу виступають способи діяльності, притаманні природничим наукам (експеримент, вимірювання тощо, а не лише способи діяльності з вивчення готових природничо-наукових знань), наскрізні у всіх компетентностях уміння (читання зрозумінням, висловлення власної думки,

критичне й системне мислення, логічне обґрунтування своєї позиції, творчість, ініціативність, конструктивне керування емоціями, оцінювання ризиків, ухвалювання рішень, розв'язування проблем і співпраця з іншими). Реалізація особистісно орієнтованого підходу досягається відповідністю змісту курсу віковим особливостям та інтересам п'яти- і шестикласників, його орієнтованість на розвиток рефлексивних умінь, Тому до видів діяльності включено оцінювання результатів індивідуальної/ групової роботи, підведення її підсумків. Це необхідна умова для того, щоб учень розумів, як була організована його діяльність, конструював її відповідно до своїх цілей, досвіду і цінностей, усвідомлював способи її проведення.

Особливу увагу до рефлексивних умінь пояснюємо тим, що вони є універсальними для будь-якої діяльності і сприяють успішному перебігу процесів навчання, адже формують об'єктивну самооцінку суб'єкта освітньої діяльності, стимулюють розкриття інтелектуального потенціалу учнів. Це позитивно позначається не лишена засвоєнні знань про об'єкти науки, закономірності природних явищ, а ще допомагає отримати відповідь на запитання «який я/яка я». Знання власних інтелектуальних особливостей – корисний інструмент для розвитку інтелектуальних сил особистості, її ціннісно-сислової сфери. Крім того обов'язковим людині вкрай необхідне саме рефлексивне мислення, яке виражається у конструктивному ставленні до помилок, що виникають у результаті пробних рішень, дій, вчинків.

Основою конструювання знаннєвого компонента змісту інтегрованого курсу, що покликаний формувати в учнів уявлення про цілісність природи і забезпечити набуття ключових компетентностей, виступає «ядро» знань, визначене у Державному стандарті. Крім цього, спираючись на результати міжнародних порівняльних досліджень якості природничої освіти [3], у змісті відображено процедурні та епістемні знання, які дозволяють формулювати й перевіряти гіпотези щодо об'єктів та явищ природи, складати прогнози, оцінювати навчальні й позанавчальні ситуації (наприклад, план лабораторного експерименту чи польового дослідження, вибір матеріалів відповідно до цільового призначення чи способу ощадливого використання води в повсякденні).

Засадами положеннями конструювання змісту природничої освіти учнів 5-6 класів визначаємо: вказані у Державному стандарті базової середньої освіти мета, ціннісні орієнтири, компетентнісний потенціал галузі «Природнича освіта» та вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів у природничій освітній галузі [1]; наступність із природничою освітою у початковій школі; вікові особливості учнів 5-6 класів (пізнавальні можливості, допитливість, орієнтованість на взаємодію з однокласниками та вчителями); особливості природничо-наукового мислення (співвідношення абстрактно-логічного і наочно-образного складників та взаємозв'язки між ними) і закономірності його розвитку.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. (2020). [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
2. Коршевнік Т.В. Пізнаємо природу: проєкт модельної навчальної програми (адаптаційний цикл, 5-6 класи). Електронний ресурс. – URL: <http://undip.org.ua/upload/files/%D0%9F%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%83%205-6-%D0%9A%D0%BE%D1%80%D1%88%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%A2.%D0%92..pdf>
3. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт. : М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін. ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦОЯО, 2019. 439 с.

ІНТЕГРАЦІЯ ЗНАТЬ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ПРИРОДНИЧІ НАУКИ» В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Войтович Оксана Петрівна

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри екології, географії та туризму,
Рівненський державний гуманітарний університет
vojtovich_o@ukr.net

Важливе місце в системі освіти належить середній освіті, адже саме в цей період формується світогляд особистості, її прагнення самовдосконалюватися та самореалізуватися в житті. Тому варто вдосконалювати зміст середньої освіти, розробляти нові програми та підручники, які б сприяли формуванню критичного мислення в учнів, цілісного світогляду, розуміння зв'язків між отриманими знаннями та здатності застосовувати ці знання в повсякденному житті. Тобто, зміст середньої освіти повинен бути спрямований на формування інтегрованих компетентностей учнів, які б допомогли їм орієнтуватися у сучасних досягненнях цивілізацій.

Відповідно, виникає потреба у підготовці майбутнього вчителя, який буде постійно розвиватися, зможе підібрати підручники, методи і засоби навчання, які б допомогли учню об'єднати знання з різних предметів в єдину систему. Безперечно, що потребує узгодження зміст споріднених предметів, зокрема, природничих. Це спонукає до впровадження інтегрованих курсів в закладах загальної середньої освіти. Протягом 2018-2022 навчальних років МОН України проводиться експеримент щодо впровадження в старшій школі інтегрованого курсу «Природничі науки». Такий курс вивчатимуть учні, для яких природничі предмети не є профільними.

На сайті МОН України розміщено на вибір чотири навчальні програми інтегрованого курсу «Природничі науки» для учнів 10-11 класів, що розроблені